

Vastaanottaja

Tampereen kaupunki

Asiakirjatyyppi

Liito-oravaselvitys

Päivämäärä

4.4.2014

VUORES, ISOKUUSI II LIITO-ORAVASELVITYS

LIITO-ORAVASELVITYS

Tarkastus **4.4.2014**
Päivämäärä **4.4.2014**
Laatija **Tiina Virta**
Tarkastaja **Kaisa Mustajärvi**
Hyväksyjä **Kirsti O. Toivonen, Tampereen kaupunki**
Kuvaus **Vuoreksen Isokuusi II:n suunnitelma-alueen liito-oravaselvitys**

Viite 1510012075

SISÄLTÖ

1.	Johdanto	1
2.	Liito-oravan ekologia ja uhanalaisuus	1
2.1	Uhanalaisuus	1
2.2	Elinympäristöstä	1
3.	Inventointimenetelmä	2
4.	Lähtötiedot	2
4.1	Aikaisemmat selvitykset ja havainnot	2
4.2	Selvitysalueen yleiskuvaus ja raja	2
5.	Liito-oravainventoinnin tulokset	5
5.1	Papanahavainnot	5
5.2	Lisääntymis- tai levähdyspaikat	6
5.3	Liito-oravalle soveltuvat biotoopit	7
5.4	Lähimmät tunnetut havainnot	7
5.5	Kulkureitit	7
6.	Suositukset kaavoitusta varten	9

LIITTEET

Liite 1. Liito-oravaselvityksen tulokset

1. JOHDANTO

Työn tarkoituksena on selvittää liito-oravan esiintymistä Vuoreksen Isokuusi II:n suunnitelma-alueella.

Työn tilaajana on Tampereen kaupunki yhteyshenkilönä Kirsi O. Toivonen. Liito-oravakartoituksen maastotyöt ja raportoinnin toteutti FM, biologi Tiina Virta ja työstä vastasi projektipäällikkö FT Kaisa Mustajärvi Ramboll Finland Oy:stä.

2. LIITO-ORAVAN EKOLOGIA JA UHANALAISUUS

Liito-orava (*Pteromys volans*, VU) on taigalaji, joka elää Suomessa esiintymisalueensa länsireunalla. Vuoden 2006 selvityksen mukaan (Hanski ym. 2006) liito-oravan nykyinen kanta Suomessa oli n. 143 000 naarasta ja levinneisyyden painopiste on eteläisessä osassa maata. Tärkein syy liito-oravan vähenemiseen on sopivien varttuneiden kuusisekametsien hakkuut ja liito-oravalle sopivan metsäpinta-alan väheneminen.

2.1 Uhanalaisuus

Suomen eliölajiston viimeisimmässä uhanalaisuustarkastelussa (2000) liito-orava on luokiteltu vaarantuneeksi lajiksi (VU); liito-oravan kohdalla luokitus perustuu kannan taantumiseen. Laji on luontodirektiivin liitteissä II ja IV(a) mainittu laji¹. Luonnonsuojelulain 49§:ssä todetaan lisäksi, että luontodirektiivin liitteessä IV (a) tarkoitettuihin eläinlajeihin kuuluvien yksilöiden lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kielletty². Maa- ja metsätalousministeriön vuonna 2004 antaman ohjeen mukaan, liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikka käsittää pesäpuut ja paikalla olevat muut sen edellä mainittuihin tarkoituksiin käyttämät puut sekä niiden välittömässä läheisyydessä olevat suojaa ja ravintoa tarjoavat puut.

2.2 Elinympäristöstä

Liito-orava suosii varttuneita kuusivaltaisia sekametsiä, mutta tulee toimeen nuoremmissakin metsissä, joissa on riittävästi lehtipuita ravintokohteiksi ja kolopuita pesäpaikoiksi. Luontaisessa elinympäristössä kasvaa järeitä haapoja sekä kuusia, leppää ja koivua. Tyypillinen liito-oravan asuttaman metsän puusto on vaihtelevan ikäistä ja puusto muodostaa useita latvuserroksia. Liito-oravan reviirit ovat usein kallioiden juurilla, pienvesien varsilla ja rinteissä. Vanhojen sekametsien puuttuessa liito-orava suosii peltojen reunametsiä, vesistöjen rantametsiä ja pihametsiä. Liito-oravan pääravintopuu on haapa ja leppä, mutta myös koivu ja raita kelpaavat ravinnoksi. Liito-orava pesii mielellään tikan tekemässä haavankolossa, oravan tekemässä kuusen risupesässä tai pöntössä. Liito-orava käyttää keskimäärin 3-8 pesäpaikkaa. Aikuisen liito-oravanaaraan elinpiiri on yleensä kooltaan 4-10 hehtaaria, koiraan keskimäärin 60 hehtaaria. Yhden uroksen elinpiirissä voi olla useita naaraiden elinpiirejä. Reviirillä on usein 1-3 ydinaluetta, jotka saattavat olla 100-200 metrin päässä toisistaan; näillä ydinalueilla liito-oravat ruokailevat ja pääasiassa oleskelevatkin. Ydinalueet ovat usein haapa- ja leppävaltaisia reheviä lehtolaikkuja, joilla on sekä ravinto- että kolopuita ja myös sopivaa suojapuustoa näiden välillä. Liito-oravan

¹ Liite II: yhteisön tärkeinä pitämät eläin- ja kasvilajit, joiden suojelemiseksi on osoittava erityisten suojelutoimien alueita (Natura 2000-verkosto) ja Liite IV: yhteisön tärkeinä pitämät eläin- ja kasvilajit, jotka edellyttävät tiukkaa suojelua; lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen kiellettyä.

ydinalueet ovat kokonaisuudessaan luonnonsuojelulain tarkoittamia lisääntymis- ja levähdyspaikkoja.

Liito-orava liittää ihopoimuksensa varassa puusta toiseen ja pystyy liitämään n. 20-30 metriä leveiden aukkojen yli, riippuen puuston korkeudesta. Yli 40 metriä leveät aukeat alkavat muodostaa esteitä liito-oravan liikkumiselle. Maassa laji on kömpelö.

Liito-oravan elinmahdollisuuksien turvaamisessa on tärkeää pesäpaikkojen ja ravintopuiden säilyttämisen lisäksi huomioida lajille soveltuvat elinympäristöt sekä kulkureitit niin, että ne muodostavat yhtenäisen verkoston. Populaation eri yksilöiden elinpiirit eivät saa joutua eristyksiin ja poikasille tulee taata reitit uusille elinpiireille.

3. INVENTOINTIMENETELMÄ

Liito-oravan esiintymistä alueella kartoitettiin etsimällä lajin ruokailu- ja pesimäpaikoiksi sopivien puiden ja puuryhmien alta liito-oravan papanoita. Erityisen tarkasti tarkistettiin kolopuiden, metsikön suurempien kuusten sekä isojen haapojen tyvet.

Papanoita kertyy yleensä eniten talven aikana käytettyjen kolopuiden alle. Liito-oravan käyttämän kolopuun alla ei kuitenkaan ole aina havaittavissa jätöksiä, ja pesäpaikan lisäksi papanoita voi löytyä myös ruokailupaikkojen alta.

Maastokäynti suunnittelualueelle tehtiin 31.3.2014. Havainnot tallennettiin GPS-paikantimella.

4. LÄHTÖTIEDOT

4.1 Aikaisemmat selvitykset ja havainnot

Vuorekseen on aikaisemmin tehty luontoselvitys Isokuusen kaava-alueelle (Ramboll Finland Oy 2011). Selvitysalueelta (lukuun ottamatta eteläosaa) on kartoitettu liito-oravia aikaisempien luontoselvitysten yhteydessä useampana vuonna, mutta havaintoja kuitenkin ei ole.

4.2 Selvitysalueen yleiskuvaus ja rajaus

Suunnittelualue sijaitsee Tampereen Vuoreksen kaupunginosassa. Selvitysalue on noin 20 ha (Kuva 1). Alue rajautuu etelässä rakennettuun asuntomessualueeseen sekä Virolainen -järveen. Pohjoisessa ja idässä on metsää. Lännessä hakkuita ja sora-alueita (Kuva 2).

Pohjois- ja keskiosa on pääosin varttunutta kuusikkoa (Kuva 3). Idässä puusto muuttuu sekametsäksi, jossa koivu yleistyy. Eteläosassa on suuri peltoalue, jonka keskellä on metsikkö. Metsikön itäpuoli on varttunutta kuusikkoa ja länsipuolella kasvaa myös kuusten lisäksi järeitä haapoja (Kuva 4).

Kuva 1. Selvitysalueen rajausta on esitetty punaisella katkoviivalla. Taustalla Vuoreksen yleissuunnitelman havainnekuva (Arkkitehtuuritoimisto B&M Oy, OAS 6.3.2014).

Kuva 2. Selvitysalueen länsiosa on puutonta aluetta.

Kuva 3. Liito-oravalle soveltuvaa varttunutta kuusikkoa selvitysalueella pellon pohjoispuolella.

Kuva 4. Pellon keskellä olevaa metsikköä. Vasemmalla: Alueen reunassa oleva haaparyhmä, jossa mahdollinen pesintä. Oikealla yllä: Metsikkö on sekapuustoista. Oikealla alla: Pellolta otettu kuva kohti keskellä olevaa metsikköä.

5. LIITO-ORAVAINVENTOINNIN TULOKSET

5.1 Papanahavainnot

Selvitysalueelta löydettiin papanoita eteläosassa peltojen keskellä sijaitsevasta metsäsaarekkeesta (Kuva 4) sekä yksi papanahavainto pellolla kasvavan haavan tyveltä. Papanoita havaittiin sekä järeiden haapojen että suurten kuusten tyveltä. Papanoita on kertynyt alueen puiden tyville pidemmän ajan (Kuva 5). Papanahavainnot on esitetty liitteessä 1 olevassa kartassa.

Kuva 5. Papanoita puiden tyvillä.

5.2 Lisääntymis- tai levähdyspaikat

Peltoalueen keskellä sijaitseva metsä on kokonaisuudessaan papanahavaintojen perusteella liito-oravan lisääntymis- tai levähdysaluetta. Alueelta löytyi kaksi potentiaalista pesäpuuta, yksi kolohaapa (Kuva 4, vasemmalla) ja järeä kuusi (Kuva 6). Molempien tyvellä oli runsaasti papanoita.

Kuva 6. Järeä kuusi pellon keskellä olevassa metsikössä. Kuusessa on papanahavaintojen perusteella mahdollinen pesintä. Risupesää tai koloa ei kuusesta kuitenkaan pystynyt erottamaan.

5.3 Liito-oravalle soveltuvat biotoopit

Alueella on runsaasti järeitä kuusia ja haapoja, jotka soveltuvat pesintään sekä lehtipuita ruokailupuiksi. Suunnittelualan keskiosa sekä pellon keskellä oleva metsikkö, josta papanoita löytyi, ovat selvitysalueen parhaiten liito-oravalle soveltuvimpia alueita. Koko Vuoreksen alueelta löytyy runsaasti liito-oravalle soveltuvia alueita, koska alueen puusto on pääosin varttunutta kuusikkoa ja myös ruokailuun soveltuvia lehtipuita löytyy.

5.4 Lähimmät tunnetut havainnot

Aikaisempia tunnettuja havaintoja on selvitysalueesta kaakkoon (Virolaisen itäpuolella) ja etelään (Pieni-Virolaisen eteläpuolella Pilkkakuusen harjulla). Lähimmät havainnot ja määritetyt elinympäristöt on esitetty liitteessä 1.

5.5 Kulkureitit

Todennäköisenä kulkureittinä voidaan pitää reittiä etelään ja itään kohti tunnettuja aikaisempia elinympäristöjä. Tätä tukee elinympäristön eteläpuolella pellolla kasvavan haavan tyveltä tehdyt runsaat papanalöydöt.

Koska soveltuvia elinympäristöjä on myös pellon pohjoispuolella, on mahdollista, että kulkureitti kulkee myös pohjoiseen käyttäen hyväksi pellolla kasvavia puita. Tätä kulkureittiä pidetään

kuitenkin epätodennäköisenä, koska pellon pohjoispuolelta ei ole soveltuvasta elinympäristöstä huolimatta tehty liito-oravahavaintoja aikaisempinakaan vuosina. Papanoita ei myöskään löydetty tämän mahdollisen kulkureitin varrella kasvavien puiden tyveltä.

Liitteessä 1 on esitetty mahdolliset ja todennäköiset kulkureitit.

Kuva 7. Takana näkyvästä, pellon keskellä kasvavasta metsiköstä löydettiin liito-oravan papanoita ja mahdollinen pesintä. Pellolla kasvavat kolme yksittäistä haapaa voivat toimia kulkureittinä etelään pellon ylitse. Näistä haavoista yhden tyveltä löydettiin runsaasti papanoita. Kuva otettu Virolaisen rannalta kohti luodetta.

Kuva 8. Mahdollinen, todennäköinen kulkureitti itään. Vasemmalla todennettu liito-oravan elinympäristö.

6. SUOSITUKSET KAAVOITUSTA VARTEN

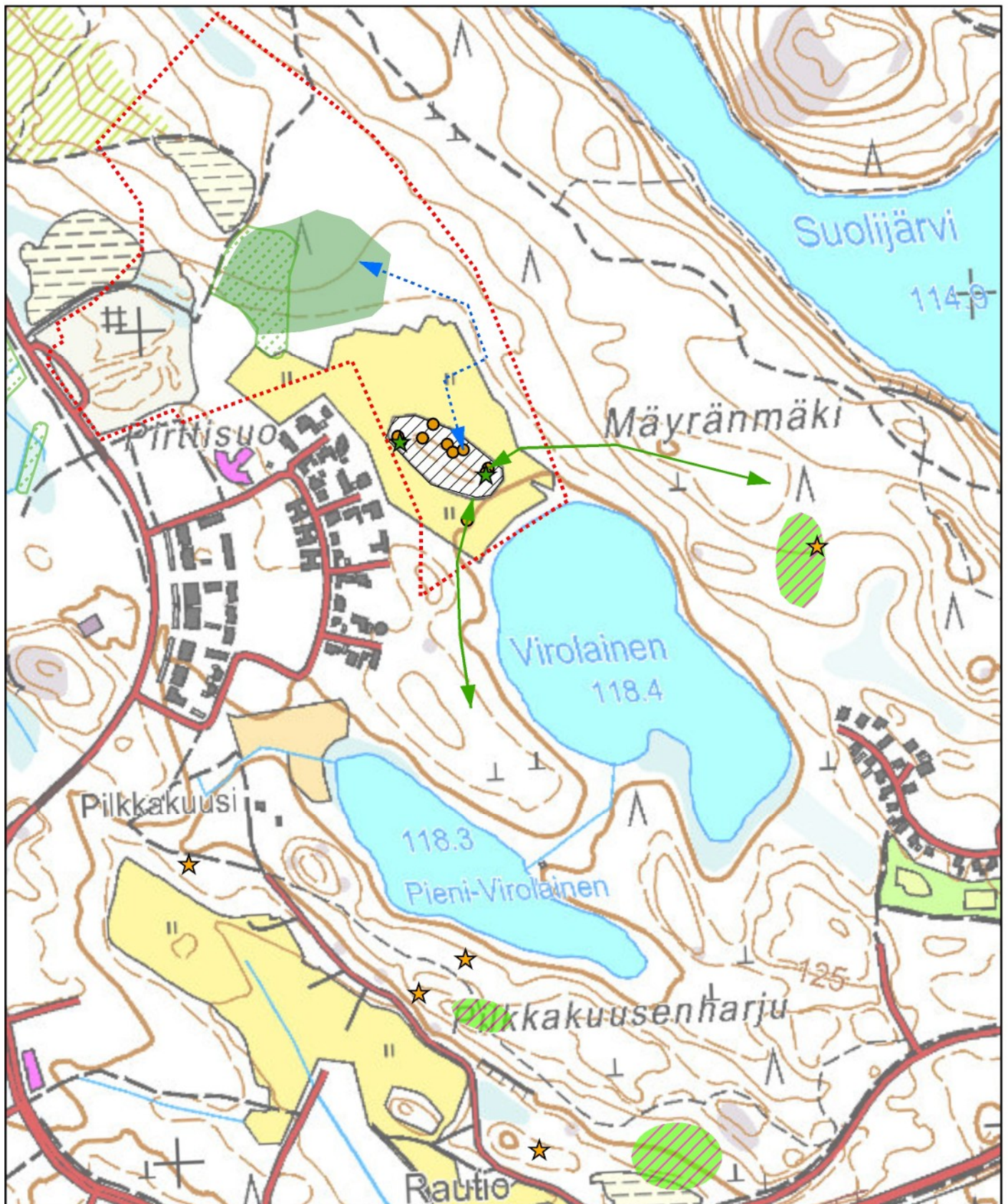
Todettu elinympäristö pellon keskellä tulee säilyttää kokonaisuudessaan. Puustoiset kulkureitit etelään ja itään päin tulee säilyttää. Liito-orava pystyy käyttämään yksittäisiä puita pellolla liikkumiseen, mutta avoimessa ympäristössä se on alttiina saalistajille. Yksittäiset puut voivat myös kaatua myrskyssä, joten liito-oravan kulkureittien varmistamiseksi useampi kulkureitti tulee säilyttää. Leveimmät, puuttomat kohdat pellolla luovat kulkuesteen, joten toimivien kulkureittien säilyminen niissä kohdissa, joissa reunuspuiden korkeus ei ylitä aukkojen leveyttä on erityisen tärkeää.

Vaikka pellon pohjoispuolella on soveltuvaa elinympäristöä, alueelta ei ole tehty havaintoja liito-oravista myöskään aikaisempina vuosina. Vuoreksessa on paljon liito-oravalle soveltuvia alueita, joita laji pystyy hyödyntämään. Suunnittelualueella sijaitseva soveltuva alue ei siten ole lajin säilymisen kannalta oleellinen. Todennäköisesti liito-orava kulkee todetulta elinympäristöstä itään Mäyrämäkeen ja etelään Pilkkakuusenharjulle, josta on aiempia havaintoja, ja jossa on soveltuvaa elinympäristöä.

Viitteet:

Hanski, I.K. ym. 2006: Liito-oravan (*Pteromys volans*) Suomen kannan koon arviointi. Loppuraportti. 34 s.

Liite 1: Liito-oravaselvityksen tulokset ja aiemmat havainnot

	Selvitysalue		Papanahavainnot 2014
	Liito-oravalle soveltuvat biotoopit (Kari Korte 2009-2010)		Mahdollinen pesä 2014
	Liito-oravan elinympäristöt (aikaisemmat havainnot ELY 2011)		Todennäköinen kulkureitti (2014)
	Liito-oravan papanahavainnot (ELY 2011)		Mahdollinen, mutta epätodennäköinen kulkureitti (2014)
			Todettu liito-oravan elinympäristö (2014)
			Liito-oravalle soveltuva elinalue (2014)